

Materiální platnost smluv pohledem Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží

Jan Kadlec*

Abstrakt: Článek se zabývá problematikou materiální platnosti smluv. Ta je vnější mezerou unifikované úpravy představované Úmluvou OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (dále jako „Úmluva“). Text analyzuje ustanovení článku 4 písmene a), jež tuto otázku vymezuje jako vyloučenou z působnosti Úmluvy, a zaměřuje se na interakci unifikovaného a národního práva při vymezení autonomního prostoru aplikace Úmluvy v otázkách materiální platnosti. Na základě analýzy historie, doktríny a judikatury text vymezuje hranice aplikace článku 4 písm. a) a nastiňuje řešení situací spojených s materiální platností.

Klíčová slova: Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, materiální platnost, mezery unifikované úpravy, interakce unifikovaného a národního práva, článek 4 písm. a)

Úvod

V roce 2025 oslavila Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi¹ zboží symbolických 45 let své existence.² Jedná se o jeden z nejúspěšnějších unifikačních projektů z oblasti úpravy hmotného práva. Význam Vídeňské úmluvy dokládá počet jejích smluvních států. K 1. lednu letošního roku je Úmluva ratifikována v 97 státech.³ Existují různé způsoby použití unifikované úpravy. Na základě článku 1 odst. 1 písm. a) se Úmluva aplikuje přímo, pokud mají kupující i prodávající místo podnikání ve smluvních státech Úmluvy. Dále dle článku 1 odst. 1 písm. b) může být Úmluva věcně aplikována jako součást právního řádu smluvního státu, jehož právo bylo určeno podle pravidel mezinárodního práva soukromého. K takové aplikaci postačí například volba práva smluvního státu Úmluvy. Případně se použije právo tohoto státu na základě jiného hraničního určovatele, typicky obvyklého bydliště prodávajícího. Díky tomu je Úmluva potenciálně aplikovatelná na téměř dvě třetiny všech mezinárodních obchodních transakcí, jejichž obsahem je kupní smlouva uzavřená mezi podnikateli.⁴ S rozšiřující se globalizací a rostoucím počtem mezinárodních obchodů

* Mgr. Jan Kadlec, doktorand, katedra mezinárodního a evropského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity. Email: 480339@mail.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3737-9407>. Autor vyjadřuje poděkování paní Bettině Maxion z knihovny UNIDROIT za odbornou i lidskou podporu poskytnutou v době jeho stáže v ústavu, která významně přispěla ke vzniku tohoto článku.

¹ V textu dále zkráceně jako „Vídeňská úmluva“ nebo jen „Úmluva“.

² Vídeňská úmluva byla uzavřena v roce 1980. Mezi první státy, ve kterých Úmluva nabyla účinnosti, řadíme Argentinu, Čínu, Egypt, Franci, Maďarsko, Itálii, Lesothské království, Sýrii, Spojené státy americké a Zambii.

³ Posledními dvěma státy, které Vídeňskou úmluvu ratifikovaly, jsou Rwanda a Saudská Arábie. V Saudské Arábii je Úmluva účinná od 1. 9. 2024, ve Rwandě od 1. 10. 2024.

⁴ KRÖLL, S. – MISTELIS, L. A. – PERALES VISCASILLAS, P. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). A Commentary*. 2nd edition. München: C. H. Beck, 2018, s. V.

lze důvodně očekávat, že se dosah a vliv Vídeňské úmluvy, stejně jako seznam jejích smluvních států, bude i nadále rozšiřovat. Tento stav by tvůrce Úmluvy jistě příjemně překvapil. Unifikovaný předpis nejenže naplnil, ale výrazně překonal své ambice. Od roku 1988, kdy Úmluva vstoupila v platnost, se počet jejích smluvních států téměř zdesetinásobil.

Vídeňská úmluva je komplexní, nikoliv vyčerpávající úpravou přeshraniční koupě zboží.⁵ Ve vztahu k jejímu předmětu by taková unifikovaná úprava nebyla prakticky možná. Úmluva představuje nejvyšší možný stupeň dosaženého kompromisu. Jejím hlavním cílem je stírat rozdíly a sdružovat národní právní systémy metodou přímé unifikace. Rozdílnost právních předpisů je jednou z příčin, které mezinárodní obchod komplikují a ztěžují. Unifikovaná úprava je normativní reakcí, která nabízí řešení a usnadnění přeshraniční kontraktace. Limitem unifikované úpravy jsou její vnější mezery. Jedná se o otázky, které jsou vyloučeny z působnosti Úmluvy, protože je Úmluva neupravuje. Takovou mezerou je materiální platnost smluv, kterou ve článku 4 písm. a) Úmluva vylučuje ze svého rozsahu. Pro svou problematičnost je tato část ustanovení označována jako pomyslná „černá díra“ unifikované úpravy představované Úmluvou.⁶ Vyčlenění materiální platnosti přitom není ojedinělé a setkáme se s ním v jiných mezinárodních či regionálních úpravách práva hmotného⁷ i procesního.⁸ Ve Vídeňské úmluvě v této otázce vznikla rozpolcená situace. V důsledku bohatého rozvoje vědeckých přístupů, rozhodovací praxe a dalších zdrojů odborné literatury⁹ se otázka materiální platnosti z původního jednoznačného vyčlenění mimo působnost Úmluvy přesunula do pomyslné šedé zóny. Na otázku, zdali materiální platnost spadá pod rozsah Úmluvy, tak nelze odpovědět stručně ano či ne, ale výsledek závisí na konkrétních okolnostech daného případu. Požadavek jiného ustanovení Úmluvy v článku 7 odst. 1 stanovuje nutnost zachování jednotnosti v použití Úmluvy a přihlédnutí k její mezinárodní povaze. Na straně jedné tak stojí požadavek aplikace Úmluvy v co nejširší možné míře.¹⁰ Na straně druhé ustanovení bez zřejmě určitého rozsahu vyloučení. Absence jasně určené hranice, která by stanovovala, kdy se použije unifikované právo a kdy právo vnitrostátní, vytváří nejistotu. Ta může být důvodem, pro který subjekty mezinárodního obchodu použití Úmluvy shodně vyloučí.¹¹ Dispozitivní

⁵ Taková úprava ani nebyla cílem tvůrců Úmluvy, viz ZELLER, B. The Challenge of a Uniform Application of the CISG. Common Problems and Their Solutions. *Macquarie Journal of Business Law*. 2006, Vol. 3, s. 310.

⁶ FERRARI, F. The Interaction between the United Nations Conventions on Contracts for the International Sale of Goods and Domestic Remedies. *Rebels Zeitschrift für Ausländisches und Internationales Privatrecht*. 2007, Jhrg. 71, Nr. 1, s. 61.

⁷ Stejnou konstrukci lze nalézt i v zamýšleném, avšak legislativně neúspěšném unifikačním projektu Evropské unie *Common European Sales Law* (CESL). Přestože byl CESL nakonec Evropskou komisí zavržen, jeho konstrukce rovněž vycházela z kolizního vyplnění vnějších mezer, mezi něž byly řazeny i důvody materiální neplatnosti. Viz SCHULZE, R. et. al. *Common European Sales Law* (CESL). *Commentary*. München: C. H. Beck, 2012, s. 68–72.

⁸ V Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Nařízení Brusel Ibis). Článek 25 odst. 1 Nařízení Brusel Ibis věta první. Viz LAZIC, P. – MANKOWSKI, P. *The Brussels I-bis Regulation. Interpretation and Implementation*. Edward Elgar Publishing, 2023, s. 310–342; v Haagské úmluvě o dohodách o volbě soudu, článek 3 a 9. Rozpor prorogační dohody s právem státu, jehož soud byl prorogován, může být důvodem pro odmítnutí uznání nebo výkonu prorogační dohody. Viz ROZEHNALOVÁ, N. Prorogační dohoda pohledem Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu. *Právník*. 2023, roč. 162, č. 1, s. 1–24.

⁹ Zásadní vliv má činnost komise CISG-AC, jejíž činnost některé soudy v neautoritativní části rozhodnutí prohlásily za „velmi přesvědčivou“ viz CISG online 2424.

¹⁰ MALACKA, M. – HALLA, S. – HRNČÍŘKOVÁ, M. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží). Komentář*. Praha: Leges, 2021, s. 95.

¹¹ DRLÍČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. Vybrané vyloučené otázky (tzv. vnější mezery) Úmluvy jako důvody jejího odmítání praxí. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží – ano či ne?* Brno: Masarykova univerzita,

vyloučení aplikace Úmluvy je pak paradoxním výsledkem a opakem cíle, kterého chtěli tvůrci Úmluvy dosáhnout. Cílem statí je identifikovat možné určení hranice mezi unifikovaným a národním právem v otázce materiální platnosti smluv a jejich ustanovení.

Prostřednictvím analýzy pozice materiální platnosti v Úmluvě je mapován vývoj přístupů k této vnější mezeře. První část textu se věnuje historickému kontextu úpravy a vývoje trendů dopadajících na interpretaci a aplikaci článku 4 písm. a) Úmluvy, včetně v současnosti používaných praktických metod, vytvořených odborníky specializujícími se na tuto problematiku.¹² V druhé části textu jsou pohledem těchto metod zkoumány jednotlivé otázky, které jsou typicky uváděny jako nejčastěji skloňované v souvislosti s materiální platností. V centru zájmu je určení, nakolik je možné ponechat danou otázku platnosti v působnosti Úmluvy a vyjít tak vstříc požadavku jednotnosti unifikovaného předpisu. Článek tak mimo jiné nabízí úvahu, zdali není na čase, vzhledem ke stáří a vývoji Úmluvy, dát za pravdu těm názorům, které doporučují dynamické řešení opřené o Úmluvu, než těm, které preferují přímý postup k právu národnímu.

Pro zacílení textu jsou z našich úvah vynechány následující situace. Dispozitivní povaha Úmluvy umožňuje stranám modifikovat její pravidla prostřednictvím doložek, jako jsou ujednání o omezení odpovědnosti či vyloučení záruk. Tyto doložky mohou vyvolávat otázky jejich materiální platnosti v kolizi s kogentními normami rozhodného práva. Tato stať se však touto specifickou interakcí nezabývá a soustředí se na obecné vymezení hranice mezi unifikovaným a národním právem.¹³ Rovněž vliv *soft law*, zejména Zásad UNIDROIT, zmiňujeme pouze v historickém kontextu.

1. Materiální platnost v Úmluvě

„Tato Úmluva obsahuje pouze uzavírání smlouvy o koupi a práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího vznikající z této smlouvy. Pokud něco jiného není výslovně stanoveno v této Úmluvě, nedotýká se zejména:

- a) *platnosti smlouvy nebo kteréhokoli jejího ustanovení nebo jakékoli zvyklosti*
- b) *[...]*“

Článek 4 vyčleňuje platnost k jednotlivým národním řádům mimo působnost Úmluvy. Jak již bylo zmíněno v úvodu statí, i jiné úspěšné kodifikace mezinárodního práva soukromého se rozhodly nezasahovat do složitého a mnohotvárného prostředí neplatnosti smluv. Článek 4 Úmluvy zmiňuje platnost obecně. Tu lze rozdělit na platnost formální a platnost materiální, přičemž tato stať se věnuje platnosti materiální. Formální platnost je výslovně upravena ve článku 11 Úmluvy a nejedná se o mezeru. Definici materiální platnosti ve článku 4 nenalezneme. Nelze použít definici z některého právního řádu. Úmluva

2012, s. 84; DIMATTEO, L. A. et. al. *International Sales Law. A Global Challenge*. New York: Cambridge University Press, 2014, s. 28; SCHWENZER, I. – HACHEM, P. The CISG – Successes and Pitfalls. *The American Journal of Comparative Law*. 2009, Vol. 57, No. 2, s. 464.

¹² Tzv. „Two Step Test“ představený Ulrichem G. Schroeterem, viz SCHROETER, U. Defining the Borders of Uniform International Contract Law. The CISG and Remedies for Innocent, Negligent, or Fraudulent Misrepresentation. *Villanova Law Review*. 2013, Vol. 58, No. 4, s. 553–587; SCHROETER, U. The Validity of International Sales Contracts. Irrelevance of the “Validity Exception” in Article 4 Vienna Sales Convention and a Novel Approach to Determining the Convention’s Scope. In: SCHWENZER, I. – SPAGNOLO, L. *Boundaries and Intersections. The 5th Annual MAA Schlechtriem CISG Conference*. The Hague: Eleven International Publishing, 2015, s. 103.

¹³ BRIDGE, M. *The International Sale of Goods*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2023, s. 655.

musí být interpretována autonomně. Toto konstatování otevírá prostor pro „kreativitu“ v oblasti interpretace a aplikace zmíněného článku a vytváří „nejcitlivější křižovatku unifikovaného a národního práva“.¹⁴ Jde o vyloučenou otázku představující mezeru unifikované úpravy, jejíž vyplnění je přenecháno pravidlům mezinárodního práva soukromého. Úmluva se zabývá prakticky nejdůležitějšími otázkami smluv, jejichž obsahem je přeshraniční koupě a prodej zboží. Základem každé transakce je však platná smlouva. Toto určení je přitom ponecháno rozhodnému právu.¹⁵ Důsledky aplikace rozhodného práva se mohou lišit v závislosti na právním systému, kultuře a dalších proměnných. Tím hrozí situace, že výsledek aplikace Úmluvy může být pro strany těžko předvídatelný. Například ve vztahu k nárokům z porušení smlouvy není jisté, zdali se mají uplatnit nároky příznavé unifikovaným či rozhodným právem. Pokud například některé vnitrostátní právo přiznává jiné podmínky odstoupení od smlouvy než unifikované právo, dochází k rozpadu řešení.¹⁶ Konkurence unifikovaných a národních pravidel tak vytváří rozpolcenost a z ní plynoucí právní nejistotu. Problémem je již samotná konstrukce článku 4 písm. a).

1.1 Historické okolnosti (ne)úpravy

Článek 4 písm. a) má svého původce v článku 8 Jednotného zákona o mezinárodní koupi zboží (ULIS).¹⁷ Ten, na rozdíl od článku 4 Úmluvy, uváděl, že se úprava nezabývá procesem uzavírání smlouvy. Toto ustanovení nebylo v rámci *travaux préparatoires* přejato, neboť by pro účely Úmluvy nedávalo smysl. Další rozdíl je v nepřevzetí článku 4 a 5 odst. 2 ULIS, které upravovaly aplikaci kogentních norem jinak rozhodného práva.¹⁸ Ve zbytku je úprava totožná. Autoři návrhu tuto konstrukci odůvodňovali tím, že je potřeba zabránit komplikovaným interakcím s národním právem, a úpravy platnosti se zdrželi. Použité odůvodnění je relevantní také pro Vídeňskou úmluvu. V průběhu její legislativní historie zaznívala kritika směrem k obsahu článku 4 a proběhly pokusy o jeho odstranění z textu Úmluvy.¹⁹

Důvody byly následující. Způsobilost k právnímu jednání, vady vůle a jejího projevu jsou jen výčetem otázek, jejichž úprava se významně liší napříč právními řády i systémy. Nebyl dán praktický důvod k vyčerpávající úpravě platnosti v Úmluvě. Podle dostupných údajů se spory o platnost smlouvy v mezinárodních transakcích objevují jen výjimečně.²⁰ Autoři se shodují,²¹ že dalším důvodem absence úpravy byl střet kontinentální doktríny

¹⁴ Tento pojem je obecně přijímán mezi zahraničními i tuzemskými autory, autorství je přisuzováno U. Drobnigovi.

¹⁵ Když hovoříme o rozhodném právu, chápeme jej extenzivně, tedy řadíme pod něj jak právo národní, tak právo nestátní.

¹⁶ Zároveň může docházet ke konkurenci nároků. Zatímco Úmluva by situaci řešila skrze své vlastní instituty, například náhradu škody, odstoupení od smlouvy pro podstatné porušení, národní právo může tentýž skutkový stav posoudit jako důvod neplatnosti smlouvy *ex tunc* a tím zdánlivě vyloučit možnost dopadu Úmluvy.

¹⁷ *Uniform Law on the International Sale of Goods*.

¹⁸ V detailech k legislativní historii DRLÍČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. *Vybrané vyloučené otázky* (tzv. vnější mezery) *Úmluvy jako důvody jejího odmítání praxí*, s. 88–92. Odkazující na HARTNELL, H. E. *Rousing the Sleeping Dog. The Validity Exception to the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. *Yale Journal of International Law*. 1993, Vol. 18, No. 1, s. 1–93.

¹⁹ *United Nations Commission on International Trade Law. Yearbook Vol. III, 1972* [online]. [cit. 2025-02-12]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/uncitral/en/yb_1972e.pdf; *United Nations Commission on International Trade Law. Yearbook Vol. VI, 1975* [online]. [cit. 2025-02-12]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/uncitral/en/yb_1975_e.pdf.

²⁰ SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*. *Uniform Law Review*. 2017, Vol. 22, No. 1, s. 48.

²¹ ROZEHNALOVÁ, N. Článek 4. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2024, s. 16; BRIDGE, M. *The International Sale of Goods*, s. 654; GAMA, L. *Contract*

causa a anglosaské doktríny *consideration*. Pro stěžejní rozdíly mezi právem anglosaským a kontinentálním a výrazný přesah do veřejného pořádku nebyly tyto doktríny do Úmluvy zahrnuty.²² Ve vztahu k platnosti ovlivňují předpoklad platného vzniku závazku. Hlasy volající po unifikované právní úpravě,²³ která by upravovala všechny aspekty mezinárodních kupních smluv, vyslyšeny nebyly. Alespoň ne ve Vídeňské úmluvě. Unifikované právo v této oblasti se zúžilo pouze na pravidla upravující kontraktační proces, výklad, práva a povinnosti stran a následky porušení mezinárodní kupní smlouvy.

Zároveň ale vzniká jiná unifikovaná úprava, která úpravu dotčených otázek obsahuje. Již v roce 1960, v návaznosti na ULIS, vznikly úvahy o unifikovaném právu, které by upravovalo platnost mezinárodních obchodních smluv pod záštitou UNIDROIT.²⁴ Vyústěním těchto úvah a prací byl Návrh zákona o sjednocení některých pravidel týkajících se platnosti smluv o mezinárodní koupi zboží z roku 1972.²⁵ Návrh obsahoval 16 článků, jejichž obsahem byla úprava omylu, podvodného jednání a některých dalších příčin neplatnosti.²⁶ UNCITRAL nedoporučil přijetí tohoto Návrhu a unifikovaná úprava nevznikla.²⁷

Z rozboru Yearbooks²⁸ a odborné literatury lze mimo již zmíněné vyčlenit další příčiny vypuštění úpravy materiální platnosti z Vídeňské úmluvy. S některými lze polemizovat. První příčinou absence byla snaha zamezení duplicity unifikované úpravy materiální platnosti mezinárodních obchodních smluv. Argument tvůrců, že by docházelo ke štěpení úpravy, lze dnešním pohledem považovat za lichý. Jednoduše pro to, že na poli *hard law* taková úprava neexistuje. Určitým alternativním vývojem bylo vydání unifikovaného *soft law* instrumentu v podobě Zásad UNIDROIT v roce 1994, kterým byl Návrh jednotného zákona významnou inspirací.²⁹ To je mimo samotný účel Zásad UNIDROIT další souvislost, pro kterou je v otázce materiální platnosti vhodné brát Zásady UNIDROIT v potaz. Lze se setkat také s názorem, že platnost byla z Vídeňské úmluvy vynechána jednoduše pro to, že úprava platnosti by prodloužila práce na Úmluvě, přičemž takový průtah nebyl žádoucí. Otázka nebyla upravena z časových, nikoliv věcných důvodů.³⁰

Druhou příčinou je nedostatek řešených případů na mezinárodní úrovni. I dnes s tímto někteří autoři souhlasí a odkazují na vývoj soudní a rozhodčí judikatury, která se většinou zaměřuje spíše na plnění sjednaných závazků a na soulad zboží se smlouvou.³¹ Z databáze

validity in the PICC (and their potential interplay with the CISG). *Uniform Law Review*. 2017, Vol. 22, No. 1, s. 72–73; DROBNIG, U. Substantive Validity. *The American Journal of Comparative Law*. 1992, Vol. 40, No. 3, s. 638.

²² Jak uvádí Tichý, důvodem vyloučení byla mimo jiné nemožnost shody států na úpravě. TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 44.

²³ Viz například názor Španělska. *United Nations Commission on International Trade Law. Yearbook Vol. III, 1972* [online]. [cit. 2025-02-12]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/uncitral/en/yb_1972e.pdf.

²⁴ *United Nations Commission on International Trade Law. Yearbook Vol. VIII, 1977* [online]. [cit. 2025-02-12]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/uncitral/en/yb_1977_en.pdf.

²⁵ Dále jen jako „Návrh jednotného zákona“ nebo „Návrh“.

²⁶ *United Nations Commission on International Trade Law. Yearbook Vol. VIII, 1977* [online]. [cit. 2025-12-02]. Dostupné z: https://uncitral.un.org/sites/default/files/media-documents/uncitral/en/yb_1977_en.pdf.

²⁷ SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*, s. 49.

²⁸ Jedná se o záznamy o přípravných pracích na unifikované úpravě. Zveřejněny ze strany UNCITRAL. TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 62.

²⁹ VOGENAUER, S. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press, 2015, preamble.

³⁰ FERRARI, F. *The Interaction between the United Nations Conventions on Contracts for the International Sale of Goods and Domestic Remedies*, s. 63.

³¹ FERRANTE, E. Validity of Contract Terms. In: DIMATTEO, L. (ed.). *International Sales Law*. Nomos/Hart, 2021, s. 342.

CLOUT lze zjistit, že od roku 1992 byl článek 4 písm. a) aplikován či jinak citován v 49 případech,³² včetně aplikace Nejvyšším soudem České republiky.³³ V databázi UNILEX je celkem 160 případů.³⁴ V porovnání s judikaturou k ostatním článkům Úmluvy toto číslo není nijak vysoké. To však nutně nedokládá neexistenci takových případů v reálném obchodním styku. Důvodů vidíme několik. Je prakticky nezjistitelné, kolik smluv je v praxi relativně neplatných, ale protože neplatnost zůstává stranám skryta nebo ji strany nenamítají, smlouva zůstává platnou a účinnou. Zároveň ne všechny spory o platnost smlouvy dojdou až do fáze soudního řízení. Pokud ano, ne vždy je rozhodnutí publikováno a databázím k dispozici. Toto se významně dotýká nálezů rozhodčích soudů. V mezinárodním obchodě je významná část sporů rozhodována v rozhodčím řízení, avšak přístup k rozhodčím nálezům je výrazně omezený, mimo jiné pro jejich neveřejnost.³⁵

1.2 Doktrinální střety v uchopení článku 4 písm. a)

Článek 4 obsahuje pravidla významná pro aplikaci Úmluvy a určení šíře její působnosti. Ve svém pozitivním vymezení stanovuje, že „*Úmluva upravuje pouze uzavírání smlouvy o koupi a práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího z takové smlouvy.*“ Negativní vymezení v písmeni a) článku 4 dává najevo, že je otázka platnosti smlouvy, jejího ustanovení a jakékoliv zvyklosti vyčleněna mimo působnost Úmluvy, a tedy by vyloučení mělo být zřejmé.³⁶ Spory o úpravu problematiky platnosti v Úmluvě a jimi vyvolaný strach a opatrnost tvůrců Úmluvy zapříčinily, že do článku 4 byla vložena věta „*pokud něco jiného není výslovně stanoveno v této Úmluvě*“. Tento dovětek, jenž měl upozornit na výslovnou úpravu některých výjimek, však v praxi spíše prohloubil interpretační obtíže článku 4. Tím, že se autoři uchýlili k nejednoznačnosti, debatu o platnosti oddálili, ale neodstranili. Problém ponechali na vyřešení těm, kteří budou Úmluvu aplikovat a interpretovat. Z literatury lze vyčlenit doktríny a možné myšlenkové přístupy, podle kterých byl článek 4 písm. a) vykládán a v návaznosti na ně aplikován.

Doktrína úplného vyčlenění platnosti národnímu právu vychází z první komentářové literatury vydané před účinností Úmluvy.³⁷ Zachycena je rovněž v některých starších textech.³⁸ Z některých soudních rozhodnutí je zřejmé, že se jí soudci řídí i po přelomu tisíciletí.³⁹ Úmluva upravuje pouze uzavírání smlouvy a práva a povinnosti stran z ní a nemůže dopadat na platnost závazku, přičemž smlouva sama o sobě není způsobilá obsahovat pravidla, která mají její platnost kontrolovat a nahrazovat kogentní normy rozhodného

³² CISG–ONLINE [online]. [cit. 2025-01-10]. Dostupné z: <https://ciscg-online.org/home>.

³³ Rozhodnutí 23 Cdo 1308/2011, ve kterém je paradoxně nesprávně odkazováno na část ustanovení článku 4 b) Úmluvy.

³⁴ Selected Cases by Article & Issues. In: UNILEX [online]. [cit. 2025-12-02]. Dostupné z: https://www.unilex.info/ciscg/cases/article/4#article_4.

³⁵ ICC Dispute Resolution 2024 Statistics. [cit. 2025-12-02]. Dostupné z: https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2025/06/2024-Statistics_ICC_Dispute-Resolution.pdf.

³⁶ „By specially enumerating these matters, the article places it beyond doubt that they are entirely outside the ambit of the convention“ viz KHOO, W. Questions to be covered by Convention. In: BIANCA, C. M. – BONNEL, M. J. *Commentary on the International Sales Law. The 1980 Vienna Sales Convention*. Giuffrè, 1987, s. 45.

³⁷ Viz Khoo, který považuje úpravu dokonce za nadbytečnou, za což je kritizován. Ibidem, s. 46; FERRARI, F. *The Interaction between the United Nations Conventions on Contracts for the International Sale of Goods and Domestic Remedies*, s. 59.

³⁸ CAEMMERER, E. Internationale Vereinheitlichung des Kaufrechts. *Schweizerische Juristen-Zeitung*. 1981, Jhrg. 77, s. 262–263; KLEIN, J. – BACHECHI, C. Precontractual Liability and the Duty of Good Faith Negotiation in International Transaction. *Houston Journal of International Law*. 1994, Vol. 17, No. 1, s. 20.

³⁹ CISG online 259; CISG online 306; CISG online 310; CISG-online 473; CISG-online 1225; CISG-online 1776; CLOUT case 425.

práva. Určujícím prvkem je vyčlenění materiální platnosti národnímu právu a jeho ochranným mechanismům. Které právo, respektive konkrétní právní řád to je, určují pravidla mezinárodního práva soukromého. Dle tohoto přístupu je materiální platnost bez výjimky zcela vyloučena z Úmluvy. Zastánci doktríny se opírají primárně o historický výklad článku 4 s odkazem na legislativní historii a *travaux préparatoires*.⁴⁰ Pohledem doby lze tento přístup chápat. Úmluva se teprve „zažívala“ v praxi a naprostá většina potenciálních problémů neměla čas se prakticky projevit. Na základě výše zmíněné judikatury lze konstatovat, že soudci se k takové aplikaci článku 4 písm. a) uchylují pro mechanickou jednoduchost, přičemž patřičné odůvodnění tohoto postupu chybí.

Relativně rychle se objevují názory jak z oblasti anglosaského,⁴¹ tak kontinentálního práva,⁴² označující tento přístup za nevhodný a zároveň chybný. Takto extenzivní výklad článku 4 písm. a) je v rozporu s článkem 7 odst. 1 Úmluvy, který upravuje způsob její interpretace. Ta musí být činěna způsobem, který zohledňuje jednotnost použití Úmluvy a její mezinárodní charakter se zohledněním dobré víry. Pragmatickým argumentem proti tomuto přístupu je také samotná stavba textu. Platnost je vyloučena pouze za splnění podmínky, že Úmluva nestanovuje něco jiného. Pokud ano, je toto v působnosti Úmluvy. Úmluva by nemohla dosáhnout svého unifikačního efektu, pokud by se otázka v její působnosti řídila národním právem. Shoda panuje v tom, že je třeba vyjít vstříc jazykové skladbě článku 4 a nevylučovat platnost absolutně. Na tomto místě však názorový soulad končí. Střet vzniká hned v několika přílehlavých otázkách. Jakým způsobem interpretovat pojem samotný, jak jej v návaznosti na to definovat a co si představit pod pojmem „něco jiného“ v Úmluvě?

Z oblasti anglosaského práva vyčnívá stať Helen E. Hartnell. Ta upozorňuje na interpretační nejasnost celého ustanovení a vyčleňuje tři možné přístupy interpretace a následné aplikace článku 4 písm. a).

První přístup, můžeme ho označit za protekcionistický, dává soudci povinnost aplikovat na daný vztah všechny kogentní normy rozhodného práva, neboť důsledkem jejich nedodržení je neplatnost závazku. Smlouva a její ujednání kompletně podléhá národnímu právu v rozsahu, ve kterém na ni dopadají kogentní normy tohoto práva. V tomto přístupu lze sledovat přesah doktríny, která byla zmíněna výše. Hartnell jej odmítá, neboť není v souladu s unifikačními cíli Úmluvy, dává soudcům možnost klást až nadbytečně vysoký důraz na domácí veřejný pořádek, ale zároveň neříká, co si pod pojmem kogentní norma rozhodného práva představit.⁴³

Druhý přístup, označený za autonomní, je opakem přístupu protekcionistického. Významně zohledňuje ustanovení článku 7 odst. 1. Soudům přikazuje ponechat v rozsahu Úmluvy co nejvíce otázek a požaduje restriktivní výklad platnosti směrem k národnímu právu tak, aby bylo co nejvíce vyhověno účelu jednotnosti Úmluvy a její interpretace. Přestože hmotněprávní pravidla rozhodného práva se stále mohou uplatnit, definici toho, co je to platnost a jaké jsou důvody neplatnosti, určí Úmluva. Tento přístup vychází z doktríny

⁴⁰ Naše polemika k jejím hlavním argumentům viz část 1.1 stati.

⁴¹ SCHLECHTRIEM, P. *Einheitliches UN-Kaufrecht*. Tübingen: Mohr, 1981, s. 18–20.

⁴² HONNOLD, J. *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*. Deventer: Kluwer, 1982, s. 96–98.

⁴³ HARTNELL, H. E. *Rousing the Sleeping Dog. The Validity Exception to the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, s. 54–60; DRLIČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. *Vybrané vyloučené otázky (tzv. vnější mezery) Úmluvy jako důvody jejího odmítnutí praxí*, s. 95.

internacionalistické a opírá se primárně o teleologický výklad. Nabízí úvahu o vzniku unifikované definice materiální platnosti, která by vznikla pomocí komparace právních řádů smluvních států. I tento přístup autorka odmítá, v prvé řadě pro rozpor s úmysly tvůrců a *travaux préparatoires*.⁴⁴

Ve vztahu k interpretaci a aplikaci ustanovení Úmluvy autorka označuje první dva přístupy jako dva protichůdné extrémy⁴⁵ a navrhuje řídit se kompromisním, třetím způsobem. Dle článku 7 odst. 1 interpretuje článek 4 písm. a) s respektováním *travaux préparatoires*. Úmluva nahrazuje národní pravidla o platnosti, pokud obsahuje ustanovení, která dopadají na stejný skutkový stav. Není však vyřešena otázka, která ustanovení to jsou.

V německo-rakouské právní vědě se objevují různé pohledy, které posouvají pomyslnou „dělicí čáru“ této interakce směrem k Úmluvě, nebo k národnímu právu.⁴⁶ Třecí plochu tvoří obsah pojmu platnost, respektive důvody neplatnosti. Schlechtriem tvrdí, obdobně jako Honnold a Hartnell, že v případě, kdy Úmluva přesvědčivě řeší určitou otázku, nelze použít vnitrostátní právo. Řádné použití článku 4 písm. a) tedy souvisle vyžaduje interpretaci hmotněprávních ustanovení Úmluvy v části II a III. Například neplatnost zaviněná omylem v předmětu závazku (*error in corpore*) může spadat jak pod Úmluvu, tak pod vnitrostátní právo. Pro aplikaci je proto rozhodující, jak budou interpretována tato ustanovení. To mimo jiné dokládá důležitost provázání jazykového výkladu článku 4 písm. a) s ostatními ustanoveními Úmluvy a výkladovými metodami. Věcná působnost Úmluvy je stanovena v závaznosti na výkladu všech hmotněprávních ustanovení, které Úmluva obsahuje, a pouhá interpretace článku 4 písm. a), bez přesahu do těchto ustanovení, by k dosažení uspokojivého výsledku nedostačovala. Úmluva v žádném svém článku explicitně platnost neupravuje. Implicitně ji lze vyčíst z článku 8 upravujícím interpretaci úmyslu stran, článku 29 upravujícím změnu a ukončení smlouvy dohodou stran a v neposlední řadě článku 11. Významnou roli hrají také obecné zásady, na kterých Úmluva stojí, neboť i tyto se v průběhu historického vývoje Úmluvy vyvíjely a obzvláště v případech neplatnosti plynoucích z uzavírání smlouvy či jejích doložek mohou leccos napovědět.

Jen těžko vytvořit definici platnosti, která by vyhovovala, dnešním pohledem, v téměř sto smluvních státech. Kvůli odlišnosti právních kultur a tradic se lze setkat s různými vymezeními.⁴⁷ Podle Hartnell, s odkazem na právníky z prostředí anglosaského práva, spadají pod platnost všechny otázky, které by domácí právo mohlo hodnotit jako neplatné, zrušitelné či nevykonatelné.⁴⁸ Tuto definici přejala některé americké soudy do svých rozhodnutí.⁴⁹ Schlechtriem definuje následovně: „*je-li smlouva prohlášena za neplatnou od samého počátku, a to buď zpětně právním úkonem státu nebo stran jako je zrušení pro*

⁴⁴ HARTNELL, H. E. *Rousing the Sleeping Dog. The Validity Exception to the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, s. 46–49.

⁴⁵ Ibidem, s. 8.

⁴⁶ HEIZ, CH. R. *Validity of Contracts under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, April 11, 1980, and Swiss Contract Law. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 1987, Vol. 20, No. 4, s. 646–648.

⁴⁷ ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2024; SCHWENZER, I. H. – SCHROETER, U. G. *Slechtriem & Schwenzer. Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 5th edition. Oxford: Oxford University Press, 2022; FLECHTNER, H. *Selected Issues Relating to the CISG's Scope of Application*. *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration*. 2009, Vol. 13, No. 1.

⁴⁸ HARTNELL, H. E. *Rousing the Sleeping Dog. The Validity Exception to the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, s. 20; V české literatuře ROZEHNALOVÁ, N. Článek 4, s. 14.

⁴⁹ CISG online 654; CISG online 1354.

*omyl, nebo odvolání souhlasu podle zvláštních ustanovení chránících určité osoby jako jsou spotřebitelé, nebo rozvazovací podmínkou či odmítnutím souhlasu příslušných orgánů, je příslušné pravidlo nebo ustanovení pravidlem, které se vztahuje na platnost a řídí se vnitrostátním právem, a nikoliv CISG.*⁵⁰ Tyto definice vyhodnocují dopad vnitrostátního práva na kupní smlouvu. Jejich společným znakem je, že působnost Úmluvy určují dle důvodu neplatnosti. Někteří autoři navrhují definovat materiální platnost autonomně a nezávisle na národním právu.⁵¹ Jiní platnost definují podle národního práva.⁵² Tato doktrinální neukotvenost se poté projevuje v aplikační praxi, kdy se soudci namísto autonomního přístupu uchylují k definici zpravidla podle svého národního práva.⁵³ V důsledku toho se výklad tohoto ustanovení v rozhodovací praxi národních soudů často odvíjí od toho, jak je platnost chápána v rámci domácího právního řádu daného soudu. Takový postup však vytváří situaci, kdy rozhodnutí o působnosti Úmluvy, a tedy i o aplikaci vnitrostátního práva, není důsledkem normativní úvahy obsažené v Úmluvě, ale odrazem národní právní tradice.

Takzvaný *homeward* trend, tedy tendenci vnitrostátních soudů aplikovat vlastní právo i tam, kde se má uplatnit Úmluva, je ve světle výše uvedeného nutné důsledně odmítnout. Je v přímém rozporu s článkem 7 odst. 1 Úmluvy,⁵⁴ který vyžaduje, aby byla Úmluva vykládána s ohledem na její mezinárodní povahu a potřebu jednotnosti jejího použití. Aplikace Úmluvy ve stínu popsaného trendu znamená, že národní právo je tím, kdo určuje rozsah působnosti Úmluvy. Právní řády, ve kterých jsou vyšší materiální nároky na platnost závazku, by Úmluvu omezovaly. Naopak právní řády, které jsou v podmínkách platnosti liberálnější, by Úmluvě poskytovaly větší aplikační prostor, než který má mít. Přiznání takové pravomoci vnitrostátnímu právu by učinilo výsledek mezinárodních sporů méně předvídatelným a oslabovalo by roli Úmluvy. Rozsah její působnosti by byl ponechán na pospas národnímu právu a takový stav je přirozeně proti všemu, co má unifikační instrument, kterým Úmluva je, představovat.⁵⁵ Vyloučení platnosti národnímu právu se nerovná definice platnosti podle národního práva.

1.3 Kontextualizovaný přístup

Za aktuálně nejvlivnější a metodologicky nejpevnější lze považovat tzv. kontextualizovaný přístup Ulricha Schroetera. Tento přístup nezakládá aplikaci článku 4 písm. a) mechanicky na výčet vyloučených oblastí, nýbrž na testu, který sleduje příčinu neplatnosti a její vztah k úpravě obsažené v Úmluvě. Článek 4 písm. a) slouží k limitaci autonomie vůle a prakticky ohraničuje smluvní svobodu stran.⁵⁶ V centru pozornosti tedy není účinek

⁵⁰ Překlad ROZEHNALOVÁ, N. Článek 4, s. 15.

⁵¹ HEIZ, CH. R. *Validity of Contracts under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, April 11, 1980, and Swiss Contract Law*, s. 647.

⁵² DROBNIG, U. *Substantive Validity*, s. 636; TALLON, D. *Exemptions*. In: BIANCA, C. M. – BONNEL, M. J. *Commentary on the International Sales Law. The 1980 Vienna Sales Convention*. Giuffrè, 1987, s. 577–578; CROSS, K. H. *Parol Evidence Under the CISG. The “Homeward Trend” Reconsidered*. *Ohio State Law Journal*. 2007, Vol. 68 [cit. 2025-12-02]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=917904.

⁵³ Clout case 579; Clout case 428; CISG online 310; CISG online 1957; CISG online 1841.

⁵⁴ FERRARI, F. *Autonomous Interpretation versus Homeward Trend versus Outward Trend in CISG case law*. *Uniform Law Review*. 2017, Vol. 22, No. 1, s. 249–250.

⁵⁵ FERRANTE, E. *Validity of Contract Terms*, s. 346; BRIDGE, M. *The International Sale of Goods*, s. 655.

⁵⁶ SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*, s. 56–57.

samotného článku 4 písm. a), ale důvod, který jej vyvolává. Tento přístup je koherentní s ULIS, *travaux préparatoires*⁵⁷ a také se samotným textem Úmluvy, včetně metodiky obsažené v článku 7 odst. 1 a 2.

V Úmluvě se v celé řadě ustanovení setkáme s pojmy jako „*pokud se strany nedohodly jinak*“, „*jak vyžaduje smlouva*“ a mnoha dalšími. Protože Úmluva neobsahuje ustanovení, které by smluvní svobodu ohraničovalo,⁵⁸ je tímto ustanovením právě článek 4 písm. a). Ať se uchýlíme k sebevíce vyčerpávající definici, její užitečnost je omezena výjimkou „*pokud něco jiného není výslovně stanoveno v této Úmluvě*“. Článek tím prakticky vymezuje, že Úmluva taková ustanovení a pravidla určující materiální platnost či způsobující neplatnost obsahuje. Výjimka tím prakticky mění metodologii způsobu vyplnění mezery, neboť ji z režimu mezery vnější přesouvá do režimu mezery vnitřní. Rozdíl mezi mezerami se stírá v závislosti na konkrétní příčině neplatnosti a z materiální platnosti smluv a jejich ustanovení se stává jakási relativní vnější mezera. Jak již bylo řečeno výše, explicitní ustanovení, které by upravovalo materiální platnost, Úmluva neobsahuje. Je na soudcích a rozhodcích, kde pomyslnou hranici v této otázce vytyčí.⁵⁹ Na tomto místě je vhodné si uvědomit praktickou realitu. Pokud soudce či rozhodce sám není akademikem, který zasvětil život studiu Vídeňské úmluvy, je více než pravděpodobné, že v případě její aplikace nebude trávit dlouhé hodiny studiem jejích teoretických základů, ale sáhne po nejvýznamnějším informačním zdroji. S přihlédnutím k počtu citací a lidskému kapitálu akademiků, kteří dali vzniknout velkému komentáři Schlechtriem/Schwenzer, který byl přeložen do několika jazyků, si tróufáme tvrdit, že právě tato publikace drží ve vztahu k Vídeňské úmluvě pomyslný „komentářový monopol“. To přirozeně neznamená, že k názorům a přístupům v něm uvedeným se má přistupovat dogmaticky, ale pravděpodobnost jejich přenesení do judikatury národních a rozhodcích soudů je vysoká. Vedle komentářové literatury je vlivná a zásadní činnost CISG-AC. Někdo by mohl namítat, že se jedná pouze o akademické názory, které jsou navíc, jak stať ukazuje, často polarizované. Právě tento stav však dal vzniknout poradnímu výboru. CISG-AC je patnáctičlenná komise, složená z předních odborníků na Vídeňskou úmluvu. Její stanovisko musí být schváleno kvalifikovanou 2/3 většinou.⁶⁰ A přestože stanoviska nejsou normativní, jejich význam je nezanedbatelný. Samy soudy je přejímají do svých rozhodnutí.⁶¹

V odborných textech se lze s uchopením Schroeterova kontextualizovaného *two-step* přístupu setkat.⁶² Prvý krok zohledňuje skutek jako takový.⁶³ Norma vyplývající z Úmluvy se uplatní před normou rozhodného práva, pokud lze jednání na základě skutkových kritérií podřadit pod působnost Úmluvy. Jinými slovy, skutkové stavy spadající do před-

⁵⁷ HACHEM, P. Part I. Sphere of application and general provisions. In: SCHWENZER, I. H. – SCHROETER, U. G. *Slechtriem & Schwenzer. Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*, s. 88–89.

⁵⁸ Mimo ohraničení dané samotným článkem 6 Úmluvy.

⁵⁹ SCHROETER, U. *The Validity of International Sales Contracts. Irrelevance of the "Validity Exception" in Article 4 Vienna Sales Convention and a Novel Approach to Determining the Convention's Scope*, s. 101–103.

⁶⁰ CISG Advisory Council Bylaws. In: *CISG Advisory Council* [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: <https://cisgac.com/about-us/cisg-advisory-council-bylaws/>.

⁶¹ Z rozhodnutí českého Nejvyššího soudu například 23 Cdo 1062/2021; 23 Cdo 1308/2011.

⁶² HACHEM, P. Part I. *Sphere of application and general provisions*, s. 101.

⁶³ Jako příklad toho, proč je důležité zaměřovat se na faktickou stránku skutkového stavu, a nikoli na ustálené dogmatické členění do různých kategorií, například závazkových vztahů, může sloužit rozlišení mezi smluvními závazky a delikty. Zatímco některé protiprávní jednání může být některým právním řádem považováno za porušení smlouvy, jiné jej může považovat za delikt a tím jej vylučovat z aplikace Úmluvy. Povaha skutku přitom zůstává stejná.

mětu úpravy Úmluvy jsou řešeny Úmluvou přednostně před rozhodným právem. Tento krok koresponduje s přístupem k interakci unifikovaného a národního práva, jak o něm dříve psal již Honnold⁶⁴ či Schlechtriem.⁶⁵ Ve vztahu k prvnímu kroku testu je nezbytné mít na paměti, že pokud se strany nedohodnou jinak, Úmluva dopadá na smlouvu jako celek a vztahuje se na všechna její ujednání. Tedy i na ujednání, která Úmluva sama výslovně neupravuje, pokud se týkají práv a povinností ze smlouvy o mezinárodní koupi zboží. V případě porušení některé smluvní povinnosti je možné využít nárok plynoucí z Úmluvy. Nezáleží na tom, zda Úmluva výslovně upravuje základ tohoto nároku.⁶⁶ Podřazení otázky pod skutkové kritérium a první krok testu je tak třeba vnímat širěji než jen jako otázku uvnitř či vně Úmluvy. Pokud se na smlouvu vztahuje Úmluva, bude se Úmluva aplikovat na sjednané smluvní práva a povinnosti, i když se tato ujednání týkají otázek, které nespádají do předmětu úpravy Úmluvy. První krok testu je splněn, nejen pokud Úmluva (ne)výslovně upravuje danou situaci, ale také v tomto případě.

Cílem druhého kroku je porovnat normativní účel obou úprav a zjistit, zda Úmluva nabízí funkčně rovnocenné řešení. Pokud nenabízí, je nutné aplikovat národní právo.⁶⁷ Jádrem druhého kroku je porovnání normativního účelu obou úprav. Nejde o to, zda je výsledek stejný, ale o to, zda obě právní normy zamýšlejí řešit tentýž právní problém. Příkladem může být náhrada škody. Úmluva v článku 74 přiznává straně náhradu škody, jejíž účel je kompenzační. Jeho účelem je uvést poškozenou stranu do majetkové situace, v jaké by byla, kdyby k porušení smlouvy nedošlo. Některé národní právní řády však znají i tzv. sankční náhradu škody (*punitive damages*). Ačkoliv se obě týkají náhrady škody, jejich normativní účel je diametrálně odlišný. Účelem *punitive damages* není kompenzace, ale potrestání škůdce.⁶⁸ Protože Úmluva neobsahuje žádný institut s trestní či odrazující funkcí, není její kompenzační úprava funkčně rovnocenná sankční úpravě národního práva.

Z výše uvedeného tedy plyne, že unifikované řešení v Úmluvě má přednost, pokud jsou kumulativně splněny obě podmínky: i) skutkový stav spadá pod předmět úpravy Úmluvy a ii) národní právní norma, která by se na daný skutkový stav také vztahovala, sleduje stejný či srovnatelný normativní cíl jako pravidlo obsažené v Úmluvě. Pokud národní právo poskytuje ochranu sledující zcela jiný cíl, například ochranu veřejného zájmu či slabší strany, který Úmluva nereflextuje, pak se pravidlo národního práva uplatní a mezera musí být subsidiárně vyplněna jinak rozhodným právem.

⁶⁴ HONNOLD, J. *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, s. 97.

⁶⁵ SCHLECHTRIEM, P. *Einheitliches UN-Kaufrecht*, s. 18–20.

⁶⁶ CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf. K přístupu CISG-AC lze uvést příklady: Strany si sjednají povinnost zabalit zboží do speciálních pěnových obalů. Přestože Úmluva detaily balení neupravuje, podle čl. 45 a 61 se Úmluva aplikuje i na povinnosti vyplývající přímo ze smlouvy. Pokud prodávající povinnost nesplní, kupující může využít nároků garantovaných Úmluvou. Podobná situace nastane například u výkladu doložky „Tato smlouva nabude účinnosti pouze tehdy, pokud bude uděleno vládní povolení na vývoz zboží.“ Úmluva sice neupravuje, jak s touto podmínkou ve smlouvě nakládat, ale protože smlouva jako taková spadá pod Úmluvu, bude se výklad této podmínky řídit Úmluvou.

⁶⁷ HACHEM, P. Part I. *Sphere of application and general provisions*, s. 101; ROZEHNALOVÁ, N. Článek 4, s. 15; SCHROETER, U. *The Validity of International Sales Contracts. Irrelevance of the "Validity Exception" in Article 4 Vienna Sales Convention and a Novel Approach to Determining the Convention's Scope*, s. 103; TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 45.

⁶⁸ CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

V praxi se lze často setkat s různorodými smluvními doložkami, které jsou výsledkem široké autonomie vůle stran. Vzhledem k variabilitě těchto doložek a dopadu různorodých právních úprav rozhodného práva není možné vytvořit uzavřený výčet případů, který by jasně stanovoval, kdy má přednost řešení v Úmluvě a kdy řešení v rozhodném právu. V dalších částech textu se pokusíme alespoň rámcově některé případy demonstrativně vymezit v otázkách, které stojí na pomezí působnosti a vyloučení z působnosti Úmluvy.

2. Praktická aplikace v jednotlivých otázkách souvisejících s materiální platností

Poté, co jsme v předchozí kapitole představili kontextualizovaný přístup jako metodologicky pragmatický nástroj pro vymezení hranic článku 4 písm. a), přistoupíme nyní k jeho praktické aplikaci. Na sérii typických otázek spojených s materiální platností prokážeme, že mnohé problémy, které jsou tradičně vnímány jako příčiny způsobující neplatnost, ve skutečnosti představují situace, pro které Úmluva nabízí vlastní, a tudíž přednostní řešení. Pokusíme se potvrdit premisu, že skutečně vyloučenou otázkou je materiální platnost pouze tehdy, leží-li důvod neplatnosti zcela mimo působnost Úmluvy, typicky v oblasti vnitrostátního veřejného pořádku či imperativních norem.⁶⁹ Ve většině ostatních případů se jedná spíše o mezeru vnitřní, řešitelnou v rámci unifikovaného režimu.

2.1 Způsobilost k právnímu jednání

Jednou z otázek, kterou lze autonomně interpretovat jako otázku mající dopad na materiální platnost smlouvy, je způsobilost osoby k právnímu jednání. Respektive neplatnost spočívající v nevykonatelnosti či zrušitelnosti smlouvy v důsledku nezpůsobivosti osoby, která ji uzavřela. Demonstrujme na této otázce zmiňovaný kontextualizovaný přístup. Skutkové kritérium v tomto případě představuje způsobilost osoby k právnímu jednání. Úmluva neobsahuje ustanovení, které by reflektovalo skutkové situace nedostatku způsobilosti stran k uzavření smlouvy. Autonomní interpretaci Úmluvy, včetně použití historické a teleologické metody, nelze dojít k tomu, že by Úmluva měla tuto otázku ve své působnosti. Úmluva ve své druhé části upravuje proces uzavírání smlouvy. Podmínky způsobilosti předpokládá, avšak sama je neupravuje. Odborná literatura⁷⁰ je ve vyčlenění této otázky jednotná, včetně otázek způsobilosti zástupce.⁷¹ Souhlasíme s tím, že otázka je vyčleněna rozhodnému právu. K témuž výsledku došly také některé soudy.⁷²

⁶⁹ DRLIČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. *Vybrané vyloučené otázky (tzv. vnější mezery) Úmluvy jako důvody jejího odmítnutí praxí*, s. 102.

⁷⁰ DRLIČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. *Vybrané vyloučené otázky (tzv. vnější mezery) Úmluvy jako důvody jejího odmítnutí praxí*, s. 97; MALACKA, M. – HALLA, S. – HRNČÍŘÍKOVÁ, M. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 95; ROZEHNALOVÁ, N. *Článek 4*, s. 17; TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 47; HACHEM, P. *Part I. Sphere of application and general provisions*, s. 102; HARTNELL, H. E. *Rousing the Sleeping Dog. The Validity Exception to the Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, s. 64; SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*, s. 59.

⁷¹ DJORDJEVIĆ, M. Article 4. In: KRÖLL, S. – MISTELIS, L. A. – PERALES VISCASILLAS, P. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). A Commentary*. 2nd edition. München: C. H. Beck, 2018, s. 70–71. S odkazem na další citace tam uvedené.

⁷² CISG online 1739, CISG online 1721.

Pro soudiště umístěné v České republice v tomto případě připadá v úvahu použití kolizních norem zákona o mezinárodním právu soukromém, přesněji ustanovení § 29 a § 30. Nařízení Řím I ve svém věcném vymezení otázky týkající se způsobilosti fyzických osob vylučuje ze své působnosti v článku 1 odst. 1 písm. a), s výjimkou článku 13 nařízení.

2.2 Nemožnost plnění

K opačnému výsledku aplikace dojdeme v případě, kdy hrozí neplatnost z důvodu počáteční nemožnosti plnění. Zejména právní řády států kontinentálního práva⁷³ deklarují neplatným takové právní jednání, jehož plnění je od počátku, tedy již v okamžiku uzavření smlouvy, nemožné.⁷⁴ Jako příklad lze uvést § 580 odst. 2 občanského zákoníku:⁷⁵ „*Neplatné je právní jednání, pokud má být podle něho plněno něco nemožného.*“

2.2.1 Počáteční nemožnost plnění

Takovým plněním může být například situace, kdy nezastupitelné zboží zanikne v době uzavření smlouvy či těsně po jejím uzavření. Totéž platí v případě, ve kterém není zboží individuálně určeno, ale druhově má pocházet z přírodního zdroje, který je vzácný a v důsledku vnějších vlivů v mezichase zanikl.⁷⁶ Jedná se o otázku plnění kupní smlouvy. V důsledku neexistence zboží dochází k porušení povinnosti prodávajícího dodat zboží. Tuto základní povinnost dodat zboží, předat doklady k němu a převést vlastnické právo Úmluva pokrývá článkem 30. K určení toho, kdo nese odpovědnost, slouží mimo jiné článek 68 Úmluvy. V závislosti na okamžiku zániku zboží a informovanosti prodávajícího je určen rozhodný okamžik přechodu nebezpečí. Pokud tedy v důsledku zkázy zboží došlo k nemožnosti plnění, odpovědnost za zkázu lze určit podle tohoto ustanovení. Samotná existence pravidla, které alokuje nebezpečí u zboží zaniklého již v době uzavření smlouvy, přitom logicky předpokládá platnost smlouvy samotné.⁷⁷

Stejná logika, která nahrazuje neplatnost porušením smlouvy, se uplatní i v případě, ve kterém není plnění možné z právních důvodů, například protože zboží vlastní jiná osoba než prodávající. Úmluva se nevztahuje na věcná práva a věcněprávní účinky smlouvy. Reaguje však na situaci, kdy je věc zatížena právem nebo nárokem třetí osoby.⁷⁸ Situaci právních vad výslovně upravuje článek 41 Úmluvy: „*Prodávající musí dodat zboží, které není omezeno žádným právem nebo nárokem třetí osoby, ledaže kupující souhlasil s převzetím zboží s takovým omezením nebo nárokem.*“ Kdybychom situaci řešili pohledem českého práva, mohl by kupující využít práv z vadného plnění a například od smlouvy odstoupit. Některé právní řády spojují s právními vadami materiální neplatnost smlouvy.⁷⁹

⁷³ SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*, s. 63; TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 44.

⁷⁴ HACHEM, P. *Part I. Sphere of application and general provisions*, s. 102.

⁷⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., dále zkráceně jako Občanský zákoník.

⁷⁶ CISG online 4614.

⁷⁷ SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*, s. 64.

⁷⁸ KYSELOVSKÁ, T. Článek 41. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG). Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2024, s. 151.

⁷⁹ *CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts* [cit. 2025-09-27]. Dostupné z: https://cisgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

Pravidla Úmluvy by se však v tomto případě použila přednostně před jinak rozhodným právem. Úmluva tento typ porušení autonomně vykládá jako porušení povinnosti ze smlouvy a spojuje s ním nároky z titulu právních vad zboží. Právní řešení obsažené v Úmluvě je v tomto případě funkčně rovnocenné tomu, které by nabízelo jinak rozhodné právo. Smyslem obou úprav je přiznanými nároky reagovat na riziko a chránit kupujícího, který fakticky nemůže obdržet zboží, které oprávněně očekával. Kupující může dle článku 46 odst. 1 Úmluvy požadovat plnění. V případě podstatného porušení smí dle článku 49 odst. 1 písm. a) odstoupit od smlouvy. Tyto nároky mu přiznává Úmluva.

Příkladem nedostatečně široké aplikace Úmluvy obecným soudem a nesprávného vyloučení otázky platnosti do sféry národního práva je rozhodnutí *Handelsgericht des Kantons Aargau*.⁸⁰ Švýcarský soud konstatoval, že otázka počáteční objektivní nemožnosti plnění je otázka materiální platnosti vyčleněná rozhodnému právu určenému příslušnými kolizními normami. Ve výsledku aplikoval švýcarský občanský zákoník, podle kterého mechanicky posuzoval platnosti smlouvy pro počáteční nemožnost plnění, aniž by se zabýval tím, zda Úmluva sama nenabízí pro daný skutkový stav vlastní řešení.

2.2.2 Následná nemožnost plnění

Situace, kdy se plnění stane nemožným až po uzavření smlouvy, nelze autonomně kvalifikovat jako otázku platnosti. Jedná se primárně o otázku porušení smlouvy. V případech nemožnosti plnění půjde zpravidla o podstatné porušení smlouvy ve smyslu článku 25. Tím vzniká druhé straně právo od smlouvy odstoupit dle článku 49 odst. 1 písm. a). Otázku vyloučení odpovědnosti za škodu řeší článek 79 Úmluvy, který upravuje osvobození od odpovědnosti za nesplnění povinnosti z důvodu překážky nastalé nezávisle na vůli strany. K vyloučení odpovědnosti prodávajícího za náhradu škody má sloužit článek 79 Úmluvy, nikoliv jinak rozhodné právo prostřednictvím zneplatnění smlouvy. Zmíněné povinnosti a z nich plynoucí nároky fakticky pokrývají případ nemožnosti plnění a Úmluva může být aplikována přednostně před národním právem.⁸¹

2.3 Jednání v omylu

Jde o širokou kategorii, pod kterou lze podřadit obsáhlý počet skutkových stavů. Pohledem tuzemského práva bychom je obecně označili jako jednání v omylu. Jedná se o typicky problematickou otázkou, kdy je možné interakci unifikovaného a rozhodného práva řešit různým způsobem, a tedy otázku podstatnou pro jednotnou aplikaci Úmluvy. Dřívější přístup dělil omyl na omyl ohledně zboží a omyl v konsenzu a kategoricky určoval, co spadá pod Úmluvu, a co nikoliv.⁸² Tento přístup je příliš striktní. Schroeter preferuje posouzení funkční.⁸³ Omyl může spočívat v povaze či druhu zboží, v jeho hodnotě či kvalitě, v kontraktačním procesu či v jiných okolnostech spojených s mezinárodním prodejem zboží. Osoba může jednat ve svém omylu nebo do něj může být neúmyslně uvedena.

⁸⁰ CISG online 5843.

⁸¹ TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 44.

⁸² SCHLECHTRIEM, P. – SCHWENZER, I. *Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG)*. 2nd edition. Oxford University Press: Oxford, 2005, s. 68; DROBNIG, U. *Substantive Validity*, s. 640.

⁸³ SCHROETER, U. *Contract validity and the CISG*, s. 65–66.

V prvním případě jde o chybnou domněnku jedné strany, ve druhém o nepravdivé tvrzení druhé strany, které tento omyl vyvolalo. Sběrným skutkovým kritériem je, že si strany při sjednávání kupní smlouvy o mezinárodním prodeji zboží vyměňují informace o předmětu plnění a na jejich základě se rozhodují, zda smlouvu uzavřou. Bez ohledu na původ omylu je podstatou v obou případech mylné přesvědčení smluvní strany o určité skutečnosti v okamžiku uzavření smlouvy, které by mohlo vést k tomu, že by smlouva jinak nebyla uzavřena. Nespočet národních právních řádů spojuje s jednáním v omylu neplatnost smlouvy.⁸⁴ Posouzení podřazení námitky neplatnosti pod národní právo závisí na více okolnostech a nelze otázku omylu obecně vyloučit z působnosti Úmluvy.⁸⁵ Jak je blíže rozvedeno níže, ve většině případů není nutné se uchýlovat k národní úpravě. Úmluva se otázkou zabývá v řadě ustanovení ve své druhé a třetí části.⁸⁶ Protože se jedná o širokou kategorii, použijeme pro lepší pochopení a přehled rozdělení do subkategorií.

2.3.1 Omyl ve vlastnosti zboží

Situace, kdy kupující pro omyl obdrží zboží v nedostatečném množství, jakosti či provedení, mohou mít různé příčiny. Podle civilistického dělení se jedná o okolnosti *error in corpore* a *error in qualitate*. Zaměříme-li se na důsledek takového jednání, dochází k dodání něčeho jiného, než co bylo sjednáno. Kupující obdržel, byť neúmyslně pro omyl, vadné zboží. Úmluva výslovně upravuje povinnosti prodávajícího v článku 35. Prodávající musí dodat zboží v množství, jakosti a provedení tak, jak je určeno ve smlouvě. Stanovením objektivních standardů souladu zboží se smlouvou podle článku 35 odst. 2 brání Úmluva tomu, aby se prodávající mohl odvolat na svůj omyl a vyhnul se odpovědnosti za vadné plnění. Pokud prodávající učinil prohlášení o jakosti zboží a kupující jej přijal, stalo se prohlášení součástí smlouvy. Práva kupujícího z takto vzniklého stavu se řídí článkem 45 Úmluvy.

V souladu s podporou jednotnosti použití Úmluvy rozhodoval švýcarský Nejvyšší soud (*Bundesgericht*). Kupující se domáhal odstoupení od smlouvy na základě ustanovení švýcarského práva. To v daném případě umožňovalo straně odstoupit od závazku v případě omylu v podstatné okolnosti smlouvy. Nejvyšší soud švýcarské právo v dané otázce neaplikoval. Soud konstatoval, že článek 4 písm. a) nevylučuje použití Úmluvy, jestliže tato obsahuje úpravu funkčně rovnocenné řešení omylu ve švýcarském právu. Úmluva situaci skutkově upravuje a smyslem úpravy je ochránit stranu tím, že může při splnění podmínek závazek opustit. Vzniklá újma je následně kompenzována určitým nárokem. Tato

⁸⁴ Při aplikaci rozhodného práva záleží na tom, kdo je „autorem“ omylu. Ve většině právních řádů *common law* jde vlastní omyl k tíži strany, která se jej dopustila, pokud nebyl vyvolán druhou stranou. Stejný princip platí i v českém právu, které pro úspěšné dovolání se omylu zpravidla vyžaduje kumulativní podmínku, že omyl byl vyvolán nebo musel být zřejmý druhé straně. Existují však i odlišné konstrukce, které umožňují zohlednit omyl i bez zavinění druhé strany viz *CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts* [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

⁸⁵ ROZEHNALOVÁ, N. Článek 4, s. 16; TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 45–48; HACHEM, P. *Part I. Sphere of application and general provisions*, s. 103; HUBER, P. *Some introductory remarks on CISG. Internationales Handelsrecht*. 2006, Vol. 6, No. 6, s. 231.

⁸⁶ SCHROETER, U. *Defining the Borders of Uniform International Contract Law. The CISG and Remedies for Innocent, Negligent, or Fraudulent Misrepresentation*, s. 572.

korektivní spravedlnost je shodná v unifikovaném i národním právu. Úmluva proto byla aplikována přednostně.⁸⁷ Podobně rozhodoval v otázce omylu spočívajícím v kvalitě zboží způsobeném právní vadou *Obergericht des Kantons Zug*.⁸⁸ Také v některých dalších rozhodnutích lze sledovat pozitivní vývoj aplikační praxe, která vychází vstříc článku 7 odst. 1.⁸⁹ V případě námitky neplatnosti z důvodu omylu ve vlastnosti zboží není nutné se obracet na národní právo.⁹⁰

2.3.2 Omyl v hodnotě zboží

S postavením podnikatele je spojena určitá míra odbornosti a informovanosti. Schopnost znát hodnotu věci a nastavit cenu je součástí běžného obchodního rizika a tržní reality. Omyl v podhodnocení či nadhodnocení objektivní ceny zboží by neměl být důvodem k zneplatnění smlouvy.⁹¹ Do této kategorie nespádají situace, ve kterých je strana úmyslně uvedena v omyl a listivě zkrácena.⁹² Výslovnou úpravu zaplacení sjednané ceny za zboží v Úmluvě nenalezneme. Možný je postup podle obecných zásad.⁹³ Na skutkový stav dopadá zásada *pacta sunt servanda*.⁹⁴ Méně reflektovaná je zásada zaplacení dohodnuté ceny za zboží.⁹⁵ Tuto zásadu lze odvodit z vícero ustanovení Úmluvy, nejzřetelněji z článků 53 a 54, upravujících povinnosti kupujícího zaplatit za zboží kupní cenu. Omyl v podhodnocení či nadhodnocení objektivní ceny zboží by tedy neměl být důvodem k zneplatnění smlouvy.

S tímto závěrem se neztotožnil rakouský *Handelsgericht Wien*. Otázku omylu pro absenci odpovídajících ustanovení vyloučil z působnosti Úmluvy a aplikoval rakouské právo, aniž by řešil skutková či právní kritéria případu.⁹⁶ K široké aplikaci obecných zásad v případě absence výslovných ustanovení jsou skeptičtí také někteří autoři.⁹⁷ Zejména u zásad, které nejsou v doktríně a rozhodovací praxi ustálené, může jejich aplikace působit kontroverzně. Máme za to, že je-li zásada přílehlavá skutkovému stavu a zohledňuje-li se právní účel unifikované i národní úpravy, lze takový postup připustit. Řešení posta-

⁸⁷ CISG online 4463.

⁸⁸ CISG online 6313.

⁸⁹ CISG online 1389; CISG online 576; CISG online 89.

⁹⁰ TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 48.

⁹¹ HACHEM, P. *Part I. Sphere of application and general provisions*, s. 104.

⁹² K tomu blíže část 2.4.

⁹³ *CISG Advisory Council Opinion No 14. Interest Under Article 78 CISG* [cit. 2025-09-25]. Dostupné z: <https://ciscgac.com/opinions/ciscgac-opinion-no-14/>; VISCASSILLAS, P. P. Interpretation and gap-filling under the CISG. Contrast and convergence with the UNIDROIT Principles. *Uniform Law Review*. 2017, Vol. 22, No. 1, s. 7; DROBNIG, U. *Substantive Validity*, s. 638–640.

⁹⁴ Jedná se o zásadu odvozenou z celé řady ustanovení Úmluvy. UNCITRAL. *Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*. Vienna: United Nations, 2016, s. 14–33; VISCASSILLAS, P. P. Article 7. In: KRÖLL, S. – MISTELIS, L. A. – PERALES VISCASILLAS, P. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). A Commentary*. 2nd edition. München: C. H. Beck, 2018, s. 140.

⁹⁵ *CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts* [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

⁹⁶ CISG online 6229.

⁹⁷ ANDERSEN, C. B. General Principles of the CISG – Generally Impenetrable? In: ANDERSEN, C. B. – SCHROETER, U. G. (eds.). *Sharing International Commercial Law across National Boundaries*. England: Wildy, Simmonds & Hill Publishing, 2008, s. 15–18; LOOKOFISKY, J. *Understanding the CISG. A Compact Guide to the 1980 United Nations Convention on Contracts on International Sale of Goods. Sixth (Worldwide) Edition*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2022, s. 195–196.

vené na nevýslovných pravidlech Úmluvy je unifikovaně stabilnější než řešení podle národního práva, které se bude rozpadat v závislosti na hmotné úpravě daného právního řádu.

V souvislosti s disproporcí mezi cenou a plněním se může nabízet uplatnění námitky neúměrného zkrácení. Pohledem českého práva taková námitka nebude mezi podnikateli důvodná. Podnikatel jakožto odborník se pro presumpci zkušenosti a informovanosti nemůže dovolávat zrušení smlouvy pro neúměrné zkrácení. Tato otázka je upravena § 1793 a § 1797 Občanského zákoníku. Námitka neúměrného zkrácení má tak relevanci převážně ve spotřebitelských vztazích, na které Úmluva věcně nedopadá. V některých právních řádech by však zrušení smlouvy připadalo v úvahu. I tyto právní řády však kládou uplatnění námitky podnikatelem vyšší nároky.⁹⁸ Úmluva otázku neúměrného zkrácení skutkově neřeší, a to ani v jednání v omylu. Její uplatnění a posouzení zkrácení je vyloučeno národním právem.⁹⁹ Námitka neplatnosti smlouvy z důvodu omylu pro disproporci mezi plněním a protiplněním nebude na základě ustanovení Úmluvy efektivní. Naopak uplatnění námitky neúměrného zkrácení bude posouzeno jakožto vnější mezera na základě jinak rozhodného práva.

2.3.3 Omyl ve vyjádření

V globalizovaném prostředí mezinárodního obchodu, ve kterém je využíváno různých světových jazyků, přirozeně vzniká prostor pro neshody ve vůli a v jejím projevu. Omyl spočívá v nejasnosti, jednostranném či vzájemném nepochopení. V důsledku toho mohou vznikat různé situace. Komunikace v cizím jazyce zapříčiní, že použité termíny ne-reflektují vůli stran.¹⁰⁰ V důsledku mylného jednání může vyvstat otázka, co je obsahem smlouvy, která ujednání jsou závazná či zda smlouva vůbec vznikla. Všechny tyto situace mohou mít za následek uplatnění námitky neplatnosti jednání.

Stěžejní je interpretace jednání stran ve vztahu k jejich úmyslu a zásadě rozumnosti. Úmluva obsahuje interpretační pravidla chování v článku 8. Subjektivní kritérium v článku 8 odst. 1 ukládá, že prohlášení a chování se vykládá podle úmyslu jednajících stran, pokud druhá strana tento úmysl znala nebo nemohla neznat. Pokud tomu tak není, nastupuje objektivní test rozumné osoby podle článku 8 odst. 2. Oba odstavce doplňuje pravidlo článku 8 odst. 3 o přihlížení k okolnostem případu, praxi mezi stranami, obchodním zvyklostem a následnému chování. Strana, která je adresátem prohlášení, například nabídky, nese riziko jednání druhé strany v omylu pouze v případech, že znala nebo nemohla neznat skutečný úmysl této strany. Pokud strany společně použily špatnou terminologii, omyl je zpravidla odhalen v okamžiku, kdy prodávající dodá jiné zboží, než strany zamýšlely. Vznikat tak budou práva z vadného plnění a v úvahu bude připadat aplikace článku 35 a 45 Úmluvy. Omyl vyplývající z neshody vůle s projevem některé ze stran je posuzován podle interpretačních pravidel článku 8.

⁹⁸ CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

⁹⁹ HACHEM, P. Part I. Sphere of application and general provisions, s. 104; CISG 6229.

¹⁰⁰ MALACHTA, R. Článek 14. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG). Komentář, s. 48.

Následné porušení a nároky ze situace vyplývající se posuzují rovněž podle Úmluvy mimo pravidla jinak rozhodného práva. Nezáleží přitom na formě projevu.¹⁰¹ Předpoklad rozumnosti a rozhodné okolnosti případu poskytují korektiv, díky němuž lze určit reálný úmysl strany. Pokud by ani to nebylo možné, je nutné zvažovat, zda byl úmysl natolik určitý, aby smlouva vůbec vznikla. Také otázka vzniku smlouvy se řídí Úmluvou podle pravidel kontraktačního procesu v článcích 14 až 24, jelikož účelem je stanovit, kdy je smlouva závazná a za jakých podmínek. V kombinaci s interpretačními pravidly lze dovodit, že i tato otázka spadá do působnosti unifikovaného práva.¹⁰²

Na dopad interpretačních pravidel Úmluvy na neupravené otázky, pod které spadá článek 4 písm. a), existují rozdílné názory. Někteří autoři se přiklání k možnosti interpretovat vnější mezery podle Úmluvy. Jiní dopad pravidel vylučují a tvrdí, že neupravené otázky se mají interpretovat podle jinak rozhodného práva.¹⁰³ Z důvodů zmíněných mimo jiné v části 1 stati zastáváme názor, že tento postup možný je. Jedná se o vnitřní mezeru, a proto je třeba hledat řešení v rámci systému Úmluvy, zejména prostřednictvím článku 8. S právně relevantním omylem v podstatné okolnosti smlouvy spojují mnohé právní řády neplatnost takového jednání. Tuzemský právní řád v § 583 Občanského zákoníku činí relativně neplatným takové právní jednání, kdy byla osoba uvedena v omyl druhou osobou. Úmluva sama stanovuje podmínky podstatného porušení smlouvy v článku 25. Úmluva nerozlišuje povinnosti na hlavní a vedlejší, ale pracuje s kritériem podstatnosti porušení.¹⁰⁴ Ve vztahu k námitce neplatnosti pro omyl způsobený vyjádřením druhé osoby to znamená, že dopad omylu na závazek a následky z něj vyvozené budou posouzeny dle ustanovení Úmluvy. Připuštění aplikace národních pravidel o omylu by narušovalo jednotnou aplikaci Úmluvy požadovanou článkem 7 odst. 1. Vstup národního práva by umožnil napadnout smlouvu v případech, ve kterých podmínky pro odstoupení od smlouvy či uplatnění nároků z vadného plnění podle Úmluvy naplněny nejsou.¹⁰⁵ Existence funkčně rovnocenných pravidel vylučuje možnost aplikovat paralelně národní právo.¹⁰⁶

2.4 Úmyslné uvedení v omyl (podvod)

Úmyslné jednání vedené lstí či jinou nepoctivou pohnutkou se zásadně liší od pouhého, byť nedbalostního, porušení smluvních povinností založeného na omylu. Podle autonomního výkladu jde o situace, kdy strana záměrně uvede nepravdivou informaci anebo jedná s vědomím, že pravdivost sdělení není ověřena, a přesto ji druhé straně poskytne, s úmyslem klamat či s vědomím možné klamavosti. Podvedené straně je tím znemožněno činit rozhodnutí na základě svobodné vůle a informovaně se rozhodnout, zda smlouvu uzavře.¹⁰⁷ Úmluva obsahuje ustanovení reagující na situaci, kdy si je prodávající vědom, že

¹⁰¹ CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

¹⁰² MALACHTA, R. Článek 14, s. 47–51.

¹⁰³ ROZEHNALOVÁ, N. Článek 8. In: ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG). Komentář*, s. 33; HACHEM, P. *Part I. Sphere of application and general provisions*, s. 103.

¹⁰⁴ TICHÝ, L. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 121.

¹⁰⁵ KRÖLL, S. Selected Problems Concerning the CISG's Scope of Application. *Journal of Law and Commerce*. 2005, Vol. 25, No. 1, s. 54–55.

¹⁰⁶ CISG online 4463.

¹⁰⁷ DRLIČKOVÁ, K. – KYSELOVSKÁ, T. *Vybrané vyloučené otázky (tzv. vnější mezery) Úmluvy jako důvody jejího odmítání praxí*, s. 98–99.

prodává vadné zboží. Zároveň neobsahuje úpravy pro otázky spojené s jednáním v souvislosti s výhrůžkou, lstí či klamáním.¹⁰⁸ Názory na případ zobrazený výše se liší. Podle Schroetera spadá vědomé dodání vadného zboží do rámce Úmluvy na základě článku 35 jako porušení povinnosti prodávajícího dodat zboží odpovídající smlouvě.¹⁰⁹ Úmluva navíc obsahuje zásadu dobré víry a zásadu poctivosti, které lze na dané jednání aplikovat.¹¹⁰ Jiní autoři pro nepoctivost a zlou víru nekvalifikují stav natolik široce, aby mohl být splněn první krok *two-step* testu.¹¹¹

V konečném důsledku na tom nezáleží, neboť není splněn druhý krok *two-step* testu. Účelem kogentních norem mnoha právních řádů je zachování poctivosti právního jednání a ochrana strany před nepoctivostí. Účel právní úpravy není pouze kompenzační, ale také preventivně-sankční. Vedle korekce jednání je nepoctivost sankcionována zmírněním požadavků na přiznání určitého nároku.¹¹² Příkladem je § 584 Občanského zákoníku, kdy je uvedení v omyl důvodem náhrady způsobené újmy a zároveň není vyžadováno podstatné porušení smlouvy.

Rozhodovací praxe je v této otázce relativně jednotná a aplikuje v případech úmyslného uvedení v omyl národní právo.¹¹³ Některá rozhodnutí konstatovala přednost národního práva v otázce posouzení platnosti jednání, přičemž v otázce nároků byla aplikována primárně Úmluva.¹¹⁴ Otázka kumulace nároků přiznaných unifikovaným a národním právem je komplikovaná.¹¹⁵ V případě úmyslného uvedení v omyl vzniká dvojí základ nároků, kdy může poškozený volit mezi nároky z porušení smlouvy podle Úmluvy nebo nároky založenými na národním úpravě. Prakticky platí, že poškozený si může zvolit, dle které úpravy například odstoupí od smlouvy.¹¹⁶ Jednotné aplikace Úmluvy v této otázce je dosaženo, pokud budou úpravy použity vedle sebe. Při aplikaci tuzemského práva by tak soud teoreticky mohl aplikovat § 584 Občanského zákoníku pro vyplnění vnější mezery v otázce platnosti jednání a souběžně posuzovat odstoupení od smlouvy podle článku 49 Úmluvy.

Závěr

Otázka materiální platnosti, původně vnímaná jako nepřekročitelná vnější mezera Vídeňské úmluvy, se ve světle moderní doktríny a praxe ukazuje být spíše relativní hranicí, která nemá ostré hrany.

¹⁰⁸ MALACKA, M. – HALLA, S. – HRNČIŘIKOVÁ, M. *CISG (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*, s. 97.

¹⁰⁹ SCHROETER, U. *Defining the Borders of Uniform International Contract Law. The CISG and Remedies for Innocent, Negligent, or Fraudulent Misrepresentation*, s. 584.

¹¹⁰ NOVÝ, Z. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*. Praha: C. H. BECK, 2012, s. 135–144.

¹¹¹ *CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts* [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

¹¹² SCHROETER, U. *Defining the Borders of Uniform International Contract Law. The CISG and Remedies for Innocent, Negligent, or Fraudulent Misrepresentation*, s. 584–586; *CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts* [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

¹¹³ CISG online 6477, CISG online 2168, CISG online 2774, CISG online 2045.

¹¹⁴ CISG online 5233.

¹¹⁵ HACHEM, P. *Part I. Sphere of application and general provisions*, s. 95.

¹¹⁶ SCHROETER, U. *Defining the Borders of Uniform International Contract Law. The CISG and Remedies for Innocent, Negligent, or Fraudulent Misrepresentation*, s. 585–586; *CISG Advisory Council Opinion No 23 Mistake, fraud, misrepresentation and initial impossibility in CISG contracts* [cit. 2025-09-26]. Dostupné z: https://ciscgac.com/wp-content/uploads/2024/06/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_23.pdf.

Prvým závěrem je, že *en bloc* vyloučení materiální platnosti národnímu právu s odvoláním na *travaux préparatoires* dnešním pohledem neobstojí. Klíčem k řešení interakce unifikovaného a národního práva v otázce materiální platnosti není mechanické podřazení pod národní právo, nýbrž pečlivá funkční a systematická analýza. Díky ní lze odhalit, že Úmluva sama poskytuje řešení pro širokou škálu problémů tradičně spojovaných s neplatností. Právě to je cestou, která umožňuje zajistit jednotnost v aplikaci Úmluvy dle požadavků článku 7 odst. 1.

Druhý závěr se věnuje již konkrétně analyzovaným problémům. Aplikace kontextualizovaného přístupu na problematiku počáteční nemožnosti plnění a neúmyslného jednání v omylu prokázala, že tyto otázky je možné rozhodovat na půdorysu Úmluvy a „únik“ k národnímu právu není nutný. Naopak otázka neplatnosti způsobené úmyslným uvedením v omyl či jiným lstivým jednáním je vyloučena k posouzení rozhodnému právu. Stejně jako další otázky, ve kterých se právní účel úpravy v národním právu liší od účelu úpravy v právu unifikovaném. V neposlední řadě, otázka způsobilosti osob také nebude moci být řešena Úmluvou, neboť tuto otázku Úmluva žádným způsobem neupravuje. Tato část by zároveň měla sloužit jako určitý praktický návod pro právní praxi, jak uchopit námitky materiální neplatnosti v duchu Úmluvy.

Stejně jako v úvodní pasáži, i zde si dovolíme odkázat na Drobniga. V době, kdy měla Úmluva významně méně smluvních států než dnes, apeloval na její budoucí revizi.¹¹⁷ Protože legislativní revize mezinárodní smlouvy je v tomto případě prakticky nemožná, jsou právě moderní přístupy v autonomní interpretaci a aplikaci Úmluvy tím, co unifikovanému předpisu umožní obstát v čase. I tento přístup musí však mít své hranice. Jak poznamenal trefně Lookofsky – pokud musíme řešení v Úmluvě složitě hledat, pak tam zřejmě nebude.¹¹⁸ Tak jako není vhodné bez systematického přístupu vylučovat platnost národnímu právu, stejně tak není vhodné uměle „napínat“ působnost Úmluvy do podoby a prostoru, který nebyl zamýšlen.

Při aplikaci článku 4 písm. a) Vídeňské úmluvy jsou soudci a rozhodci těmi, kdo pomyslnou hranici a šíři aplikace unifikované úpravy určují. A mezinárodní obchodníci zase těmi, kteří mohou tuto aplikaci výrazně ovlivnit, neboť právě jejich autonomie vůle mnohdy významně ovlivní výsledek aplikace Úmluvy.

¹¹⁷ DROBNIG, U. *Substantive Validity*, s. 642–644.

¹¹⁸ LOOKOFSKY, J. *Understanding the CISG. A Compact Guide to the 1980 United Nations Convention on Contracts on International Sale of Goods. Sixth (Worldwide) Edition*, s. 196.

Substantial Validity under UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods

Jan Kadlec (<https://orcid.org/0009-0006-3737-9407>)

Abstract: The article deals with the issue of the substantive validity of contracts. This represents an external gap in the unified regulation, as outlined in the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (hereinafter referred to as the “Convention”). The text analyses the provisions of Article 4(a), which represents an external gap in the Convention. The text focuses on the interaction between unified and national law, reviewing the autonomous scope of application of the Convention in matters of substantive validity. Based on an analysis of history, doctrine, and case law, the text defines the limits of application of Article 4(a) and outlines solutions to situations related to substantive validity.

Keywords: UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods, substantial validity, unified law gaps, interaction of unified and national law, article 4(a)